Muž, který strach z komunistů pokládal za hlavní příčinu špatnosti jejich režimu

Martin Šimsa

◆ nekrolog, česky, vznik: 29. 4. 2020 ◆ web

◆ obituary, Czech, origin: 29. 4. 2020 ◆ web

Muž, který strach z komunistů pokládal za hlavní příčinu špatnosti jejich režimu

Martin Šimsa, denikreferendum.cz, 29. dubna 2020

Zemřel Ladislav Hejdánek, křesťan, filosof a občanský aktivista, jedna z nejdůležitějších postav Charty 77. V ní byl nástupcem Jana Patočky v roli mluvčího. Byl to člověk neochvějné víry, odvahy a trvalý zdroj inspirace.

Iniciačním hnutím byla pro Ladislava Hejdánka Akademická YMCA, ve které působil v letech 1945-1949, než byla zakázána. Zde se setkal jak se svými učiteli, z žijících to byli J. L. Hromádka, Božena Komárková, J. B. Souček, Jan Patočka, z nežijících Emanuel Rádl a T. G. Masaryk, tak navázal celoživotní přátelství — s Jakubem Trojanem, Janem Šimsou, Alfrédem Kocábem, Milanem Balabánem, Bedřichem Löwensteinem, Alexandrem Klimentem, Janem Čapkem a mnoha dalšími.

V Akademické Ymce se setkávali a diskutovali spolu protestanté, katolíci, židé i marxisté. Hejdánek byl levicově zaměřen — sám se označoval za socialistu — a byly mu blízké názory J. L. Hromádky. Byl kritický vůči křesťanům a církvím i demokratickým politickým stranám. Domníval se, že selhali v řešení sociální otázky a mají svůj díl viny na komunistickém uchopení moci.

Proti převzetí moci komunisty v roce 1948 spolu se studenty filosofické fakulty protestoval, nicméně antikomunismus považoval za slepou uličku z důvodů filosofických i politických v roce 1948, po celou dobu komunistického režimu i po roce 1989. Dostudoval v roce 1952 jako deklarovaný nemarxista, který ovšem místo odpovídající své kvalifikaci mohl vykonávat ve Filosofickém ústavu jen v letech 1968-1971. Bylo to na doporučení Jana Patočky.

Hejdánkovi byl blízký Hromádkův základní postoj, tedy předpoklad, že komunistický režim nepadne za rok či za dva, ale udrží se řadu let, proto je třeba komunisty respektovat, spolupracovat s nimi, ale nepřestat být křesťany. Spolupráce s komunisty z jeho hlediska nesměla být slepá, ale kritická, především kladl důraz na to, že bychom se jich neměli bát.

Hromádkovi také šlo o dialog a spolupráci mezi Východem a Západem a angažovanost křesťanů ve veřejném životě. Odvahu Hejdánek považoval za jednu z definic víry. Rád citoval: „Neboj se, toliko věř“ — tedy víru chápal jako protiklad strachu. Strach z komunistů považoval za hlavní příčinu toho, proč byl minulý režim tak špatný.

I když Hromádku pokládal za postavu důležitou pro vlastní orientaci, a to nejen politickou, ale i filosofickou a teologickou, tak byl vůči němu stále kritičtější. Vzdalovat se mu začal nejprve po maďarských událostech v roce 1956, kdy Hromádka sovětský zásah odsoudil, ale už druhý den změnil názor. A ještě více se mu vzdálil v roce 1958, kdy Hromádka založil Křesťanskou mírovou konferenci, která se stále více stávala hlásnou troubou sovětské zahraniční politiky, a jeho kritičnost vůči Východu a Západu přestala být symetrická.

V roce 1958 Hejdánek, Trojan, Šimsa, Kocáb, Balabán a další založili Novou orientaci, které šlo o uplatnění evangelia v běžném společenském a občanském životě, šlo jim o společenskou odpovědnost. Například vzpomínali, jak v roce 1962 v době kubánské krize posílali z letního tábora na Miřkově, kde byli s rodinami, telegramy do Moskvy a do Washingtonu, aby se přestali strašit raketami a začali jednat. Pán na venkovské poště se tak třásl, že málem spadl ze židle.

Pokračovali v dialogu s Hromádkou, jen byli vůči němu stále kritičtější. Hromádka se vzchopil až v roce 1968 při sovětské okupaci, kterou odsoudil, a už svůj názor až do své smrti v roce 1969 nezměnil.

V šedesátých letech Hejdánek navázal spolupráci s ekumenicky orientovanými katolíky. Mezi jeho nejbližší přátele patřil filosof a psycholog Jiří Němec, spolu s ním vedl ekumenický seminář v Jirchářích, který zaštiťoval Hromádka, ale fakticky ho organizovali a zvali hosty právě Hejdánek a Němec. Seminář se konal od roku 1963 do roku 1970.

Na seminář přicházeli katoličtí kněží a teologové, kteří se vrátili z vězení, ale také už se ho zúčastňovali marxisté, tedy začínal také dialog křesťanů a marxistů. Z nich se aktivně účastnili Machovec, Gardavský či Kadlecová. Hejdánek si více ovšem cenil Kosíka, poněvadž se mu jevil marxisticky autentičtější, filosoficky hlubší.

Z blízkých katolických přátel je na místě uvést ještě Zdeňka Bonaventuru Boušeho a Jaroslava Vrbenského. Když v roce 1997 přednášel v Ústí nad Labem, tak jsme spolu Bonaventuru Boušeho navštívili. Přál si společně vysluhovat Večeři Páně, ale my na to nebyli připraveni, tak Ladislav slíbil, že příště… Ale žádné příště už nebylo.

Bouše se kál, že k němu nechodil v době, kdy byl Hejdánek jako mluvčí Charty trvale střežen policií. Ale Hejdánek mu oponoval, že mnohem spíše by se měl kát on, že si klidně chodil po světě v době, kdy byl Bouše vězněn.

Šedesátá léta v kulturní oblasti nejsou myslitelná bez kulturně teoretického časopisu Tvář. V ní Hejdánek spolu s Němcem sehráli nezastupitelnou roli. Hejdánek se soustřeďoval na oživování českého politicko-filosofického myšlení, tedy na Rádla, Masaryka, Palackého, Havlíčka, ale vyjadřoval se i k aktuálním otázkám.

Když byla Tvář v roce 1965 zastavena vedoucím ideologického oddělení ÚV KSČ Zdeňkem Mlynářem, napsal mu Hejdánek otevřený dopis, v němž argumentoval, že zakázání kulturního časopisu není projevem síly, ale slabosti režimu. Režim, který se bojí svých kritiků, je slabý a politováníhodný. Dopis byl otištěn až v roce 1968 a Hejdánek ho Mlynářovi po letech připomněl, když se setkali na schůzce k Chartě 77.

Ve vězení se Hejdánek ocitl v roce 1971 po účasti na letákové akci Jaroslava Šabaty a Jana Tesaře, kteří tímto způsobem chtěli upozornit své spoluobčany před volbami, že podle zákona mají možnost se voleb neúčastnit nebo škrtat navržené kandidáty ve volebním lístku. Dle svých slov si vězení užíval, prý se „smál na celé kolo“, protože věděl, že je tam, kam patří. Ve vězení napsal do sešitů na pokračování *Úvod do filosofování*, který věnoval dceři Janě.

Od počátku se angažoval v Chartě 77. Když ho navštívili na konci listopadu či na začátku prosince 1976 Václav Havel a Jiří Němec, tak jim poskytl svůj výtisk tzv. Stodvacítky, tedy zákona č. 120, kde byly publikovány Pakty o občanských a lidských právech, které naše vláda podepsala v Helsinkách a následně byly schváleny i tehdejším komunistickým parlamentem. Oběma návštěvníkům doporučil, aby se o to právně opřeli.

Také doporučil, aby se jedním z mluvčích stal Jiří Hájek, protože byl znám v zahraničí, byl ministrem zahraničí v roce 1968 a protestoval v OSN proti okupaci Československa. Sám se stal mluvčím Charty po smrti Jana Patočky, který mu v lednu 1977 sdělil, že ho navrhl jako jednoho ze svých dvou nástupců. Hejdánek po jeho smrti jeho místo skutečně převzal.

Po Jiřím Hájkovi se mluvčím Charty stal Jaroslav Šabata. Ze začátku Charty se dbalo na to, aby byl vždy jeden mluvčí z reformních komunistů, jeden, který by zastupoval křesťany, a jeden spisovatelské, umělecké a liberální kruhy. Třetí mluvčí nahrazující v klíčové druhé trojici Václava Havla se stala Marta Kubišová.

Hejdánek nastoupil do role mluvčího v době, kdy po smrti Jana Patočky a po tom, co Václav Havel ve vězení na funkci mluvčího rezignoval, zavládla obava, že Charta skončí. Ale Hejdánkovi s Šabatou a Kubišovou se podařilo tuto chmurnou atmosféru a nejtěžší chvíli Charty 77 překlenout a dát jí novou energii i programové zaměření.

Podruhé Hejdánek nastoupil jako mluvčí v roce 1979, když byla uvězněna takzvaná pražská desítka, tedy zejména ti, kdo vytvořili Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Mezi nimi byli také dva mluvčí Charty, tedy Václav Benda a Jiří Dienstbier.

V Chartě se ovšem vedl koncepční spor, zda je její hlavní smysl morální, nebo politický. Hejdánek byl po Patočkovi hlavním mluvčím onoho morálního proudu, tedy zdůrazňoval, že obrana lidských práv je úloha věčná a platná pro všechny režimy, kdežto Šabata usiloval o proměnu Charty 77 v politickou opozici.

Hejdánek argumentoval tak, že opozice má místo a smysl až v situaci, kdy bude ustaven demokratický režim, ne v režimu ne-demokratickém. Také upozorňoval na to, že v okamžiku, kdy by se Charta 77 politicky vymezila, nastane její štěpení a dělení, protože jsou v ní zastoupeny všechny možné politické skupiny a proudy, tedy socialisté, konzervativci, liberálové, anarchisté, reformní komunisté atd.

Rovněž říkal, že Charta 77 není opozicí, ale novou pozicí. Na výsleších StB, když mu byla nabízena emigrace, odpovídal, že když se jim nelíbí Charta 77, tak ať se vystěhují oni.

Když postupem času v osmdesátých letech začaly vznikat nové občanské iniciativy, a to i iniciativy politické, Hejdánek vždy požadoval, aby se ustavovaly mimo Chartu a ta zůstala iniciativou, která bude hájit právo všech se vyjádřit a bude kritizovat porušování svobod a práv občanů bez ohledu na jejich názory a přesvědčení. Petr Uhl to označoval za Hejdánkovu ortodoxii. Krásným dokladem jak prvních let Charty, tak Hejdánkových občanských a politických názorů jsou jeho *Dopisy příteli*.

V osmdesátých letech navázal na úsilí Julia Tomina, který oslovil Oxford, Cambridge, pařížskou Sorbonu a berlínskou Svobodnou univerzitu s výzvou, aby nám pomohli s filosofickým vzděláním. Jako první zareagoval Oxford, kde skupina profesorů okolo Rogera Scrutona a Kathleen Wilkesové začala přijíždět do Prahy přednášet.

Ovšem Tominovo úsilí bylo od počátku torpédováno Státní bezpečností a represe proti Tominovým se znásobila, když se žena Julia Tomina Zdena stala mluvčí Charty. Po několika fyzických útocích se Tominovi rozhodli odjet.

V tu chvíli se Hejdánek rozhodl, že bude v Tominově úsilí pokračovat a veřejně ohlásil, že vždy v pondělí bude přednášet. Na tyto přednášky pravidelně přijížděli zahraniční filosofové. Ovšem stávalo se, že účastníci seminářů byli perlustrováni a následně zváni k výslechům, bylo jim vyhrožováno buď vyhazovem ze školy, což se v mnoha případech stalo, nebo ze zaměstnání.

Represe se vystupňovaly v roce 1981 během tak zvané akce Asanace, kdy řada uchazečů požádala o vystěhování. V případě signatářů Charty byli emigranti ochotně přijímáni v Rakousku, Švédsku, Německu či Británii.

Každé vystěhování těžce dopadalo na signatáře Charty, oslabovalo je to. Soustřeďovala se na ně větší uvolněná policejní síla, také se množily případy fyzického násilí na signatářích Charty (Zina Freundová, Vlasta Třešňák a řada dalších).

Jistý zlom v Hejdánkových seminářích představoval konec roku 1981, kdy přijel Jacques Derrida. Na tomto semináři jsem byl přítomen. Měly se konat dvě přednášky. Po první Derrida odešel

do hotelu, ale byl sledován policií, do zavazadla mu byly nepozorovaně strčeny drogy, druhý den byl zadržen, a kvůli drogám převezen do cely.

Jenže po přednášce řekl Daniel Pfann, který přišel později, že před dveřmi stáli policajti, kteří tam nebyli, když Derrida přišel, potom dostal Hejdánek další informaci, že byl Derrida po svém odchodu sledován, takže se hned vypravil na francouzské velvyslanectví a tam je informoval o tom, že byl Derrida pravděpodobně zadržen. Tuto informaci jim sdělil dříve, než k zadržení opravdu došlo.

Velvyslanectví informaci sdělilo francouzské vládě a druhý den, kdy byl Derrida opravdu zadržen a obviněn, už volal prezident Miterrand Husákovi. Derrida byl po noci strávené v Ruzyni propuštěn. Případ se ovšem dostal na přední stránky francouzských novin a StB i policie byly už po této lekci opatrnější. S výjimkou několika dalších případů, jako bylo zadržení Rogera Scrutona po návštěvě Jiřího Müllera v Brně a jeho vyhoštění s razítkem v pasu, že je v naší republice nežádoucí, už nebyly tak časté.

Hejdánek zůstal kritický a nezávislý v Chartě i po revoluci v roce 1989. Odmítl Havlovu nabídku, aby nastoupil jako místopředseda v Čalfově vládě. Odmítl ji diplomaticky, tedy s Čalfou se sešel a vysvětlil mu, že pro oba bude lepší, když ve vládě nebude, on se bude moci věnovat filosofii a Čalfa nebude muset čelit jeho kritice, kterou by si jistě neodpustil.

Havel se trochu zlobil, dokonce kritizoval ve svém americkém projevu intelektuály, kteří nechtějí přijmout politickou odpovědnost. Hejdánek mu odpověděl, že politická odpovědnost intelektuálů se nevyčerpává působením v politických funkcích.

Další podobnou rozmíškou byla Hejdánkova kritika působení Richarda Sachera ve funkci ministra vnitra. Promluvil si se Sacherem a s Janem Urbanem. Ale když se měl pak sejít s Havlem a ten zjistil, že je na straně Jana Urbana, setkání odmítl.

Hejdánek si Havla vážil, ale byl vůči němu kritický, a ještě více k jeho okolí. Jednou to komentoval tak, že Havel si bere poradce, kterým radí, co mu mají poradit.

Zde není místo na to, abychom se důkladně věnovali Hejdánkově filosofii. Řekněme jen, že jeho filosofie a jeho křesťanství byly hlavním zdrojem jeho občanského aktivismu. Ten naopak považoval za nutnou součást jak poctivého křesťanství, tak poctivé filosofie.

Ve filosofii navazoval zejména na českou myšlenkovou tradici reprezentovanou Masarykem a Rádlem, ale také přijal mnoho podnětů z fenomenologie (Husserl, Patočka), existenciální filosofie (Heidegger, Jaspers), procesuálního realismu (Whitehead) i marxismu (Marx, Kosík). Ve filosofii, křesťanství i občanském životě mu šlo o pravdu, víru, spravedlnost, lidská práva a novou demokratickou Evropu.